

Masarykova univerzita

Fakulta filozofická

Ústav české literatury

**Rozbor básnického textu prostřednictvím
kategorií prostoru, času a subjektu**

Předmět: Modely interpretace (práce s textem)

2022

Gabriela Šišková

Učo: 512107

Úvod

Ve své práci se budu zaměřovat na báseň Miroslava Holuba *Umřela večer* ze sbírky *Achilles a želva*, která vyšla poprvé roku 1960. Báseň bude postupně interpretována prostřednictvím kategorií prostoru, času a subjektu. Jedná se o tzv. „poezii všedního dne“, chtěla bych tedy i lehce naznačit určitá specifika této literatury.

Báseň

Miroslav Holub

Achilles a želva

Umřela večer

Vysoko, vysoko.

Poslední slova bloudila stropem

jako mraky.

Kredenc plakal.

Zástěra se chvěla

jako by přikrývala propast.

Byl konec. Mladí šli spat.

Ale k půlnoci

mrtvá vstala,

zhasila svíce (je jich škoda),

rychle zašila poslední punčochu,

našla svých padesát korun

v pikle od skořice,

a položila je na stůl,

našla nůžky zapadlé za skříní,

našla rukavici,

kterou rok nemohli nalézt,

zkusila všechny kliky,

utáhla vodovod,

dopila kafe
a zase padla zpět.
Ráno ji odvezli.
Byla spálena.
Popel byl hrubý
jako z obyčejného
hnědého
uhlí.¹

Rozbor básně prostřednictvím kategorie prostoru

Ve sbírce Achilles a želva, z níž báseň pochází, převažují běžné motivy, které by měly být srozumitelné široké vrstvě čtenářů. Poezie všedního dne si vybírá témata z každodenního, běžného života. Jinak tomu není ani v této básni.

První část děje je situována do světničky či prostého obydlí ženy, která zemřela. Toto tvrzení může být doloženo druhým veršem *Poslední slova bloudila stropem*, jedná se tedy o uzavřenou místnost. To, že se subjekt nachází v obyčejném obydlí, zase potvrdí slova kredenc, zástěra, skříň, stůl (jedná se o běžné věci, které lze najít v každém domě). Příznačné jsou také všechny události, jež mrtvá postupně vykonává – zhasila svíce, zašila punčochu, našla rukavici, dopila kafe aj. Závěrem čtenáře je to, že subjekt se nachází ve svém obydlí plném osobních věcí.

V básni jsou užita označení různých míst. Hned v prvním verši se čtenář setkává se slovy *Vysoko, vysoko*, která se pravděpodobně vztahují k posledním proneseným slovům, která v básni bloudí stropem jako mraky. Mně osobně zaujalo slovo propast, jenž se nad ostatními slovy vyjímá právě svou nevšedností. K propasti se váže slovo zástěra, chvějící se, jako by ji zakrývala. V mé interpretaci jsem prvotně chápala propast jako nějaké hluboké, neznámé tajemství, ovšem vzhledem k celé sbírce, a právě k poezii všedního dne, užil nejspíše autor slovo propast pouze jako ozvláštnění textu, kdy jej používá jako přirovnání.

Druhá část děje, začínající veršem *Ráno ji odvezli*, se odehrává mimo obydlí zemřelé. Dle autorových slov čtenář předpokládá, že mrtvou vezou na zpopelnění. Její popel je pak nerozpoznatelný od obyčejného hnědého uhlí.

---

¹ Umřela večer. In: HOLUB, Miroslav. Achilles a želva [online]. 1. Praha: Městská knihovna v Praze, 2020, s. 28-29 [cit. 2022-12-06]. ISBN 978-80-274-0937-2. Dostupné z: https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/54/27/81/achilles_a_zelva.pdf

Rozbor básně prostřednictvím kategorie času

Čas celé básně ve sbírce Achilles a želva je blíže specifikován, ale ne natolik, aby bylo možné určit přesné datum, rok nebo přesný čas. Čtenář předpokládá, že subjekt v básni zemřel před půlnocí. Lze toto tvrzení podložit verši *Ale k půlnoci mrtvá vstala*, zde je právě naznačeno, že subjekt již před půlnocí skonal. Autor používá určitá slova, které mají za úkol naladit atmosféru noci. Jsou jimi například spát a půlnoc. Dalším, blíže určeným časovým údajem, je ráno.

Zvláštností v celé básni je její dějovost. Značnou část zde tvoří slovesa (objevují se téměř v každém verši), která mohou mít za úkol zvýraznit dynamiku děje. Samotný subjekt vykonává v básni mnoho úkonů, nejdříve mrtvá vstala, poté zhasila svíce, zašila punčochu aj. Zdá se, že všechny činnosti jsou v básni vykonávány postupně, lze tedy říci, že čas v básni je chronologický a uspořádaný.

Osobně jsem byla zaujatá slovním spojením *Byl konec*. Celá báseň na mě působí jakýmsi konečným dojmem. Vše musí být dokonáno, všechny věci musí být nalezeny, musí být zašita poslední punčocha. Autor pravděpodobně koncem myslí smrt, konec života. Subjekt může v klidu spočinout, až po sobě zanechá vše dokončené.

Téměř celá báseň se odehrává v minulém čase. Jediná pasáž, kdy autor používá čas přítomný, je verš *Zhasla svíce (je jich škoda)*. Podle mé vlastní interpretace je právě zde, jako v jediném místě v celé básni, nějaký odkaz na budoucnost – svíce ještě mohou být v budoucnu potřebné.

Nejvíce se v této básni projevuje čas zemřelého a konečný čas. Dále lze ještě mluvit o čase nezbytném (nezbytný pro ukončení všeho nedokončeného).

Rozbor básně prostřednictvím kategorie subjektu

Název básně *Umřela večer* napovídá, že subjektem v básni je osoba ženského pohlaví. Tajemstvím pro čtenáře ale zůstává její stáří, jméno a ostatní okolnosti její smrti. Jediné, co autor se čtenářem sdílí, je informace o čase - *Ale k půlnoci mrtvá vstala*. Tento verš je také jediným, kde autor nějakým způsobem oslovuje subjekt.

V básni dochází k dočasnému vzkříšení zemřelé. Ta, aby nenechala nic nedokončené, vykonává všechny úkony – od zašití punčochy, přes nalezení padesáti korun v piksele od skořice, až po dopití kávy. Po prvním přečtení básně jsem si myslela, že mrtvá žena je pouze velice spořádaná. Po opakovaném přečtení jsem ale přišla s úplně jinou myšlenkou. Subjekt v básni pravděpodobně tuší, že světlo světa už víckrát nespátří, chce tedy naposledy vše dokonat.

Po přečtení a následném zpracování básně může čtenář pozorovat proměnu. Z živé bytosti, ženy, které patřilo mnoho v básni zmíněných věcí, se stane pouhý popel připomínající obyčejné hnědé uhlí. Dále si trůfám si tvrdit, že kromě mrtvé ženy je v básni ještě jeden

subjekt, jenž není nijak osloven a není ani nijak zmíněn. Je jím všudypřítomná smrt, která si přišla pro svou oběť.

Závěr

Hlavním subjektem v básni od Miroslava Holuba je zemřelá žena. Ta skonala právě ve svém obydlí, které je hlavním dějištěm celé básně. Příbytek opouštíme ve chvíli, kdy je mrtvá zpopelněna. Její byt je tak jediným specifikovaným prostorem v celé skladbě. Vzhledem k pochmurnému tématu básně jsem za ústřední čas označila čas zemřelého. Tematicky lze ještě hovořit o čase konečném a nezbytném. Další roli v této neveršované skladbě zastává i smrt, proto jsem ji označila za další, méně výrazný subjekt.

Celá báseň prokazatelně vykazuje prvky poezie všedního dne – objevují se zde běžné lidské úkony a tematicky se týká smrti, nevyhnutelné součásti každého lidského života.

- ano, pozorně a pečlivě interpretováno
- pozor na to, kdo je v básni subjekt, a co je téma
- občas formulační vágnosti

